

Кніга-шматпавярхоўка

Пра зборнік «Там, дзе сэрца» Маргарыты Латышкевіч.

Алена Кісель

Паэтычныя зборнікі заўсёды лёгка параўноўваць з чым-небудзь. Таму, можа, што праз вершаваныя радкі часта нібы прасвечвае адзіны вобраз, нейкая мастацкая канцэпцыя. Сустракаюцца зборнікі, падобныя да звязкі пярэстых ласкутоў ці да рознакаляровых клумбаў і нават да шэрых, залішне правільных па строю казармаў...

Але ж гэтая кніга — шматпавярхоўка. Канцэпцыю зборніка-будынка прапаноўвае і падтрымлівае сама паэтка: нават змест абазначаны як «Адрасная шылда», пралог — як «Ганак» і г. д.

Але мастацкая ідэя ахоплівае больш, і гэта можа ўбачыць той, хто сочыць за творчасцю Маргарыты

Латышкевіч. Бо папярэдняе выданне яе твораў — зборнік аповяданняў і аповесцей пад назвай «Наш дом» (2018). І калі пільнае вока звядзе назвы дзвюх кніг — чытач атрымае ўяўленне пра цэльнасць і паўнату.

Структура зборніка нагадвае японскі стыль манагатары — сумяшчэннем прозы і паэзіі. Зборнік падзяляецца на часткі — кватэры, пад рознымі нумарамі (быццам аўтарка блукае па пад'ездным калідоры, падымаецца то на адзін паверх, то на другі). Да кожнай часткі-кватэры вядзе невялікі прэзаічны ўступ-тамбур: некалькі рыс, пільных назіранняў, праз якія можна зразумець, як сябе паводзяць, чуюцца, бачацца жыхары. І потым галоўнае — верш. Бо менавіта вершы тут з'яўляюцца нечым першачарговым, самым істотным. Між тым як прэзаічныя замалёўкі — пры ўсёй іх трапнасці, лірычнасці, мастацкім выкананні — больш працуюць на структуру зборніка, аб'ядноўваюць розныя вобразы ў адзіны.

Вобразы патрабуюць падрабязнай размовы, бо яны — сапраўдны скарб. Бо гэта слоўныя выявы тых людзей, якія жывуць вакол нас, селяцца з намі на адной лесвічнай пляцоўцы. Бо з вершаў на нас паглядаюць тыя, з кім мы вітаемся кожны дзень. Зборнік лірыкі, як бы дзіўна гэта ні гучала, дае дастаткова трапны адбітак сучаснасці — праз сваіх герояў. Бо вось жа бабулька, якая ратуецца плёткамі ад адзіноты:

А з-пад цёці-Зінінай усмешкі
На мяне паглядае адчай,
А з-пад плётак — шэптам — самотнае:
«Яшчэ трошачкі
пасядзі?...»

А вось дзяўчынка, да якой у госці завітвае снежны звер
«з трыццаццю і трыма хвастамі».

Маленькай Лізе ў студзені стукне дзесяць,
Яна яшчэ мае гэту раскошу —
верыць.

А вось і закаханая пара з другой кватэры, а вось патыхае табакай рэзкі, змрочны «кітабой» (які нечакана піша вясновыя вершы). А вось жанчына трыццаці пяці год, якая кожным ранкам спяшаецца на працу, а вось... І гэтыя «вось» для зборніка — разнастайныя і амаль бясконцыя, бо трапных мастацкіх вобразаў у ім сапраўды шмат. І пры ўсёй сваёй пазнавальнасці

яны застаюцца індывідуальнымі. І апісанне іх не абмяжоўваецца нейкімі бытавымі замалёўкамі (нават у праявітых частках, якія можна было б палічыць больш прыземленымі). Наадварот — аўтарку больш цікавіць не тое, чым жывуць «знешнія» кватэры, а тое, што адбываецца ва «ўнутраных»: думкі, пачуцці, мары. І праз сны, праз казкі, якія героі складаюць для сябе ці для кагось іншага, Маргарыта Латышкевіч адкрывае для чытача галерэю незвычайных сардэчных партрэтаў. Пры гэтым быццам спрачаючыся з тымі, хто абвінавачвае сучасных людзей у бездухоўнасці і шэрасці.

Гэты намер — пабачыць у кожным нешта нечаканае, адкрыць новае, напаміць чытачу пра ўнутранае характэрнае тых, сярод каго жывеш, — вельмі прыкметны ў зборніку. Можна нават сказаць, што звязвае і знітоўвае ўсю кнігу ў адзіны суцэльны твор менавіта гэтая «светласць» погляду, цеплыня, з якой аўтарка вядзе расповед пра сваіх персанажаў. Уласна кажучы, яна дорыць чытачу характэрнае адчуванне — нібы ў змроку адно за другім запальваюцца акенцы.

Але ж звычайна трапнасці вобразаў і душэўнасці недастаткова, каб кнігу можна было назваць «творам высокай якасці». Акрамя структуры і вобразнай сістэмы ёсць яшчэ стылістыка тэкстаў, мастацкае адзенне, якое аўтар апрацаваў на свае ідэі, — форма. «Там, дзе сэрца» сапраўды прыемна чытаць, таму

што кніга не толькі выкарыстоўвае патэнцыял беларускай мовы, але і імкнецца пашырыць яе мастацкія магчымасці. Адсутнасць русізмаў, паўната лексікі, пэўныя аўтарскія новатворы — з моўнага боку; класічны строй вершаў з арыгінальнай і прыгожай рыфмоўкай і (у некаторых з іх) слухны «разлом» вершаванага радка, інтанацыйная «лесвічка» — з боку літаратурнага; нечаканасць і глыбіня сродкаў выразнасці — з абодвух бакоў. Асабліва звяртае на сябе ўвагу жаданне паэткі ажывіць з'явы і прадметы вакол сабе — з дапамогай метафар, увасабленняў і параўнанняў: *«Лета валіцца на калені, // І вішчыць, і смяецца йскрыста», «Вуліцы ўмеюць сычэць па-змяінаму...», «Ноч, як рыба, хапае ротам // Месяцовую светлаваду...»* І над усім гэтым чутны фірменны стыль аўтара — характэрная мелодыя, манера, па якой можна пазнаць канкрэтную літаратурную постаць.

Нарэшце ў гэтых вершах выразна праглядаецца творчая эвалюцыя паэткі ў параўнанні з яе папярэднімі зборнікамі вершаў «Пульс навальніц», які ўбачыў свет у 2013 годзе. Тут назіраюцца і адкрыццё новых тэм, і ўдасканаленне мастацкай манеры, і відавочнае сталенне і развіццё таленту. А гэта азначае галоўнае: што зборнік «Там, дзе сэрца» — яшчэ адзін крок ці, можа, паверх у «творчай шматпавярхоўцы» Маргарыты Латышкевіч. За ім — прадчуванне наступнага.

